

Crna Gora
Regulatorna agencija za energetiku

Na osnovu člana 43 stav 3 tačka 3 Zakona o energetici ("Službeni list CG", broj 5/16), člana 42 stav 1 Metodologije za utvrđivanje cijena, rokova i uslova za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja prenosnog sistema električne energije ("Službeni list CG", broj 44/16) i člana 13 stav 1 tačka 2 Statuta Regulatorne agencije za energetiku ("Službeni list CG", broj 15/16), rješavajući po Zahtjevu Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD Podgorica za utvrđivanje cijena za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja za period 01.01.2017 – 31.12.2019. godine, broj 9557 od 01.09.2016. godine, Odbor Regulatorne agencije za energetiku, na sjednici održanoj 01. i 05. decembra 2016. godine, donio je

O D L U K U

O UTVRĐIVANJU CIJENA I TROŠKOVA ZA PRUŽANJE POMOĆNIH USLUGA I USLUGA BALANSIRANJA, ZA PERIOD 01.01.2017 - 31.12.2019. GODINE

I UTVRĐIVANJE CIJENA I TROŠKOVA ZA PRUŽANJE POMOĆNIH USLUGA I USLUGA BALANSIRANJA ZA 2017. GODINU

1. Crnogorskom elektroprenosnom sistemu AD Podgorica za 2017. godinu utvrđuju se cijene:

- 1) za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije u iznosu od **81.601,95 €/MW godišnje**, odnosno na mjesečnom nivou u iznosu od **6.800,16 €/MW/mjesec**;
- 2) za raspoloživost tercijarne rezerve iz domaćih izvora, koju pružaju proizvođači električne energije u Crnoj Gori, u iznosu od **1.360,03 €/MW/mjesec**.
- 3) za raspoloživost tercijarne rezerve iz domaćih izvora, koju pružaju krajnji kupci, u iznosu od **453,34 €/MW/mjesec**.

2. Crnogorskom elektroprenosnom sistemu AD Podgorica za 2017. godinu utvrđuju se ukupni troškovi za obezbjeđenje pomoćnih usluga i usluga balansiranja, koji se transponuju u tarife, u iznosu od 1.136.391,35 €.

3. Ukupni troškovi iz tačke 2 ovog poglavlja utvrđeni su kao zbir troškova za obezbjeđenje rezervisanja sekundarne regulacije, u iznosu od 1.089.386,05 € i troškova za obezbjeđenje rezerve tercijarne regulacije iz domaćih izvora, u iznosu od 816.699,53 €, umanjen za prihod od prekomjerno preuzete reaktivne energije u iznosu od 769.694,23 €.

II UTVRĐIVANJE CIJENA I TROŠKOVA ZA PRUŽANJE POMOĆNIH USLUGA I USLUGA BALANSIRANJA ZA 2018. GODINU

1. Crnogorskom elektroprenosnom sistemu AD Podgorica za 2018. godinu utvrđuju se cijene:

- 1) za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije u iznosu od **81.429,90 €/MW godišnje**, odnosno na mjesečnom nivou u iznosu od **6.785,83 €/MW/mjesec**;
- 2) za raspoloživost tercijarne rezerve iz domaćih izvora, koju pružaju proizvođači električne energije u Crnoj Gori, u iznosu od **1.357,17 €/MW/mjesec**.
- 3) za raspoloživost tercijarne rezerve iz domaćih izvora, koju pružaju krajnji kupci, u iznosu od **452,39 €/MW/mjesec**.

2. Crnogorskom elektroprenosnom sistemu AD Podgorica za 2018. godinu utvrđuju se ukupni troškovi za obezbjeđenje pomoćnih usluga i usluga balansiranja, koji se transponuju u tarife, u iznosu od **1.203.623,78 €**.

3. Ukupni troškovi iz tačke 2 ovog poglavlja utvrđeni su kao zbir troškova za obezbjeđenje **rezervisanja sekundarne regulacije**, u iznosu od **1.178.697,86 €** i troškova za **obezbjeđenje rezerve tercijarne regulacije iz domaćih izvora**, u iznosu od **794.620,15 €**, umanjen za **prihod od prekomjerno preuzete reaktivne energije** u iznosu od **769.694,23 €**.

III UTVRĐIVANJE CIJENA I TROŠKOVA ZA PRUŽANJE POMOĆNIH USLUGA I USLUGA BALANSIRANJA ZA 2019. GODINU

1. Crnogorskom elektroprenosnom sistemu AD Podgorica za 2019. godinu utvrđuju se cijene:

- 1) za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije u iznosu od **83.233,99 €/MW godišnje**, odnosno na mjesečnom nivou u iznosu od **6.936,17 €/MW/mjesec**;
- 2) za raspoloživost tercijarne rezerve iz domaćih izvora, koju pružaju proizvođači električne energije u Crnoj Gori, u iznosu od **1.387,23 €/MW/mjesec**.
- 3) za raspoloživost tercijarne rezerve iz domaćih izvora, koju pružaju krajnji kupci, u iznosu od **462,41 €/MW/mjesec**.

2. Crnogorskom elektroprenosnom sistemu AD Podgorica za 2019. godinu utvrđuju se ukupni troškovi za obezbjeđenje pomoćnih usluga i usluga balansiranja, koji se transponuju u tarife, u iznosu od **1.247.342,81 €**.

3. Ukupni troškovi iz tačke 2 ovog poglavlja utvrđeni su kao zbir troškova za obezbjeđenje **rezervisanja sekundarne regulacije**, u iznosu od **1.204.812,01 €** i troškova za **obezbjeđenje rezerve tercijarne regulacije iz domaćih izvora**, u iznosu od **812.225,03 €**, umanjen za **prihod od prekomjerno preuzete reaktivne energije** u iznosu od **769.694,23 €**.

IV REAKTIVNA ENERGIJA

1. Crnogorski elektroprenosni sistem AD Podgorica će kupcima direktno priključenim na prenosni sistem fakturirati prekomjerno preuzetu reaktivnu električnu energiju **po cijeni koja iznosi 20% cijene aktivne energije po kojoj se snabdijevaju ti kupci, u svim godinama perioda 01.01.2017 – 31.12.2019. godine.**

2. Prekomjerno preuzetu reaktivnu električnu energiju plaćaju:

- 1) Kupci direktno priključeni na prenosni sistem, u skladu sa obračunom utrošene energije;
- 2) Crnogorski elektrodistributivni sistem, u iznosu ukupnih sredstava koja fakturiše snabdjevačima i operatorima zatvorenih distributivnih sistema,

3. Sredstva iz tačke 2 ovog poglavlja dijele se između Crnogorskog elektroprenosnog sistema i Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić kao imaoce licence za proizvodnju električne energije, srazmjerno učešću elektrana i prenosnog sistema u generisanju ukupne reaktivne energije.

V ZAVRŠNA ODREDBA

Ova odluka objavljuje se u "Službenom listu Crne Gore" i na internet stranici Regulatorne agencije za energetiku.

O b r a z l o ž e n j e

Članom 36 Metodologije za utvrđivanje cijena, rokova i uslova za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja prenosnog sistema električne energije ("Službeni list CG", broj 44/16) (u daljem tekstu: Metodologija za pomoćne usluge) propisano je da zahtjev za utvrđivanje cijena za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja operator prenosnog sistema podnosi istovremeno sa zahtjevom za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena, u roku utvrđenom članom 59 stav 1 Zakona.

U skladu sa navedenom odredbom Metodologije za pomoćne usluge, Crnogorski elektroprenosni sistem AD Podgorica (u daljem tekstu: CGES) je podnio Zahtjev za utvrđivanje cijena za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja za period 01.01.2017 – 31.12.2019. godine, broj 9557 od 01.09.2016. godine (u daljem tekstu: Zahtjev), u Agenciji zaveden istog dana pod brojem 16/2607-1, istovremeno sa Zahtjevom za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena, broj 9555 od 01.09.2016. godine, koji je u Agenciji zaveden pod brojem 16/2609-1.

Uz Zahtjev i na traženje Agencije, CGES je dostavio:

- Detaljan obračun cijena za pružanje pomoćnih i sistemskih usluga i usluga balansiranja za period 01.01.2017 – 31.12.2019. godine;
- Ugovor o pružanju pomoćnih usluga, broj 15983 od 29.12.2015. godine, zaključen između CGES i Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić (u daljem tekstu: EPCG). Ugovor je zaključen za period 01.01 - 31.12.2016. godine;
- Obrazloženje za povećanje zahtijevane snage rezerve sekundarne regulacije, u kojem je navedeno da ne postoji propis, niti metodologija, za utvrđivanje potrebnog opsega rezerve sekundarne regulacije zbog prisustva vjetroelektana u sistemu. U evropskim zemljama, u kojima je upotreba vjetra razvijena, opseg rezerve sekundarne regulacije se određuje iskustveno, a najnovija Evropska regulativa propisuje da ukupni iznos automatske (sekundarna) i ručne (tercijerna) regulacije mora da pokrije 99% Open Loop ACE 15 min (greška sistema bez angažovane regulacije), registrovanih u prethodnoj godini i ne može biti manji od snage najvećeg bloka u sistemu. Poznato je da su varijacije u proizvodnji vjetroelektrana velike i teško predvidive, i da je zbog toga potrebno povećati udio automatske regulacije u ukupnoj rezervi. U Španiji, obzirom na uslove u njihovom sistemu, kompletna potrebna rezerva je automatska ($\pm 900\text{MW}$). U Amprionu (Njemačka) opseg sekundarne regulacije je $\pm 2500\text{MW}$. Kvalitet regulacije, kao i potreban obim rezerve zbog rada vjetroelektrana, u direktnoj su zavisnosti od kvaliteta prognoze proizvodnje. U godišnjem izvještaju HOPS (Hrvatski operator prenosnog sistema) navedeno je da je prosječna satna pogreška prognoze iznosila 8,92% instalisane snage vjetroelektrana, a kretala se i do 52% u pojedinim satima. Instalirana snaga vjetroelektrana u Hrvatskoj je 350MW.

Studija EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) iz 2011. godine „Integracija vjetroelektrana u Crnoj Gori“ predviđa dodatnih $\pm 11\text{MW}$ sekundarne rezerve pri integraciji 96MW VE i greški prognoze 20%. Očekuje se da

će ta greška biti nešto niža, pa je traženo i manje povećanje opsega rezerve sekundarne regulacije.

U skladu sa navedenim, istaknuto je da se zahtijevano povećanje rezerve sekundarne regulacije smatra razumnim, kao i da isto u 2017. godini iznosi 10% snage VE "Krnovo", odnosno 7MW, što je svakako manje od preporuke Studije EBRD. Za 2018. i 2019. godinu predviđeno je 8% zbirne snage vjetroelektrana, jer se očekuje ulazak VE "Možura" sa instalisanih 46 MW (Studija EBRD za instalisanih 118MW VE preporučuje dodatnih ± 15 MW rezerve sekundarne regulacije). Naglašeno je da se ulaskom ove elektrane očekuje nešto bolja prognoza, obzirom da je prognoza tačnija ako se vrši za više lokacija.

Naglašeno je da je VE "Krnovo" je kompletno izgrađena i da je od strane investitora DOO "Krnovo Green Energy" Podgorica poslato obavještenje o spremnosti za početak probnog rada, počev od 15.10.2016. godine. Dalje je navedeno da taj rok nije ispoštovan, ali da su elektrana i svi ostali potrebni elementi kompletno završeni, tako da će u kratkom roku biti pušteni u rad.

- Obrazloženje za zamjenu sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom: U periodima neraspoloživosti sekundarne regulacije u HE "Perućica", CGES neće moći da vrši sekundarnu regulaciju, već će biti prinuđen da koristi tercijernu regulaciju. Najava iz EPCG je da će do kraja naredne godine osposobiti jedan generator u HE "Piva" za sekundarnu regulaciju, kao i da za sada nijesu stvoreni uslovi za nabavku sekundarne regulacije iz uvoza, jer za to ne postoji tržište.
- Obrazloženje za utvrđivanje kapaciteta rezerve tercijerne regulacije iz domaćih izvora: Kapacitet rezerve sekundarne regulacije utvrđuje se kao polovina potrebnog opsega rezerve tercijarne regulacije, umanjenog za opseg rezerve sekundarne regulacije. Od EPCG se planira nabavka ukupno 50MW (sekundarna + tercijerna). U mjesecima kad je predviđeno da sekundarna regulacija neće biti raspoloživa, svih 50MW od EPCG se nabavlja kroz rezervu tercijerne regulacije.
- Podatak o učešću operatora prenosnog sistema u generisanju reaktivne električne energije za 2013. godinu: 0,6999.
- Studiju: Tehnička dijagnoza elektroenergetskog sistema – Završni izvještaj, izrađena od strane ECA (Economic Consulting Associates), KPMG, EIHP i EKC, iz jula 2011. godine;
- Zahtjev DOO "Krnovo Green Energy" Podgorica za testiranje usaglašenosti rada VE "Krnovo" – Informacija o planiranom datumu priključenja proizvodnog objekta i upit o proceduri za provođenje testova usaglašenosti proizvodnog objekta u toku probnog rada;
- Zahtjev za priključenje elektrane na prenosnu mrežu, podnosioca DOO "Možura Wind Park" Podgorica, broj 8213 od 27.07.2016. godine.

Agencija je, u skladu sa članom 40 Metodologije za pomoćne usluge, na svojoj internet stranici objavila Izvještaj o analizi dokumentacije, sa predlogom cijena za pomoćne usluge i usluge balansiranja, broj 16/2607-5 od 08.11.2016. godine. Mišljenja i primjedbe na izvještaj, u ostavljenom roku dostavio je CGES. Primjedba se odnosila na potrebu definisanja cijena za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju. U vezi sa dostavljenom primjedbama sačinjen je Predlog stavova po mišljenjima i primjedbama u vezi Izvještaja o analizi dokumentacije po zahtjevu Crnogorskog elektroenergetskog sistema AD Podgorica za utvrđivanje cijena za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja za period 2017 - 2019. godina, broj 16/2607-6 od 16.11.2016. godine.

Zahtijevane cijene za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja prenosnog sistema električne energije

CGES je Zahtjevom, za regulatorni period 01.01.2017 – 31.12.2019. godine, tražio utvrđivanje cijena pružanja pomoćnih usluga u sljedećim iznosima:

- a) Cijena za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije – 6.800,17 €/MW/mjesec;
- b) Cijena za raspoloživost kapaciteta tercijarne rezerve – 1.360,03 €/MW/mjesec;
- c) Cijena za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju – 8,168 €/MVarh;

Istaknuto je da su predložene cijene utvrđene u skladu sa čl. 12, 22 i 31 Metodologije za pomoćne usluge, a na osnovu cijena koje su primjenjivane u godini koja prethodi godini podnošenja zahtjeva i stopi inflacije u toj godini od 1,5% (Izvor podataka: Smjernice makroekonomske i fiskalne politike za period 2015 – 2018. godina, Ministarstvo finansija).

U poglavlju "Godišnji plan potreba pomoćnih usluga" istaknuto je da je plan potreba za pomoćnim uslugama u dijelu sekundarne i tercijarne regulacije urađen na osnovu procjene mjesečnih maksimalnih vršnih opterećenja sistema za period 2017 – 2019. godina, u skladu sa Operativnim priručnikom ENTSO-E. Dat je pregled planiranih potreba sekundarne i tercijarne rezerve po mjesecima za sve godine posmatranog perioda i istaknuto je da je snaga rezerve sekundarne regulacije dimenzionisana u odnosu na vršno opterećenje i uvećana za rezervu potrebnu za balansiranje odstupanja rada obnovljivih izvora energije. Dalje, obrazloženo je da se rezerva tercijarne regulacije dimenzioniše u odnosu na instalisanu snagu najveće pojedinačne proizvodne jedinice u sistemu (TE "Pljevlja"), pri čemu se polovina obavezne rezerve tercijarne regulacije mora obezbjediti unutar kontrolne oblasti za koju se dimenzioniše (u zemlji).

U poglavlju "Godišnji plan troškova nabavke pomoćnih usluga" dat je tabelarni prikaz planiranih troškova za obezbjeđenje pomoćnih usluga, i to:

- za 2017. godinu – 1.902.160 €;
- za 2018. godinu – 1.975.254 €;
- za 2019. godinu – 1.975.254 €;

Navedeno je da su troškovi proračunati na osnovu planiranih količina rezerve sekundarne i tercijarne regulacije, koja se, u skladu sa ENTSO E pravilima, obavezno obezbjeđuje unutar sistema, dok se za preostali iznos rezerve očekuje da se može nabaviti kroz saradnju sa susjednim operatorima kroz plaćanje balansne energije, a bez dodatnog troška po osnovu rezervacije, što je znatno povoljnije, jer ne opterećuje tarifu.

Dalje, istaknuto je da je, u cilju minimizacije troška raspoloživosti tercijarne regulacije, planirano da se dio rezerve snage obezbijedi kroz odgovor potrošnje, odnosno smanjenje snage (potrošnje) nekih kupaca, po cijeni koja iznosi 1/3 cijene rezerve na proizvodnim objektima.

Istaknuto je i da je očekivani faktor kvaliteta sekundarne regulacije procijenjen na osnovu dosadašnjeg iskustva u primjeni Metodologije za pomoćne usluge.

Poglavljem "Realizacija pomoćnih usluga u periodu 2012 – 2015. godina" dat je prikaz neto troškova po osnovu pružanja pomoćnih usluga. Istaknuto je da je prvi ugovor o pružanju pomoćnih i sistemskih usluga potpisan u oktobru 2013. godine, od kada se trošak za pružanje pomoćnih usluga povećava od početnog iznosa 128,624 € u 2013. godini, do 1.293.217 € u 2015. godini.

U poglavlju "Obračun cijena" prikazan je proračun predloženih cijena za pomoćne usluge.

Cijena za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije obračunata je na osnovu cijene primjenjivane u godini koja prethodi godini podnošenja zahtjeva i odgovarajuće stope inflacije, u skladu sa članom 12 Metodologije za pomoćne usluge:

$$6.800,17 \text{ €/MW/mjesec} = 6.669,67 \text{ €/MW/mjesec} * (1 + 0,015)$$

U Zahtjevu je navedeno da je, u skladu sa planom potreba za pomoćnim uslugama, trošak obezbjeđenja raspoloživosti sekundarne regulacije obračunat u sljedećim iznosima:

- za 2017. godinu u iznosu od 1.070.272 €;
- za 2018. godinu u iznosu od 1.163.732 €;
- za 2019. godinu u iznosu od 1.163.732 €;

Navedeni iznosi obračunati su na osnovu odgovarajućih mjesečnih kapaciteta sekundarne rezerve uvećanih za grešku prognoze proizvodnje vjetroelektrana, predloženih cijena za raspoloživosti kapaciteta sekundarne regulacije i faktora kvaliteta, uz uvažavanje neraspoloživosti sekundarne regulacije u aprilu, junu, julu i avgustu u svim godinama posmatranog perioda.

Cijena za raspoloživost kapaciteta tercijarne rezerve proračunata je u skladu sa članom 22 Metodologije za pomoćne usluge:

$$1.360,03 \text{ €/MW/mjesec} = 0,2 * 6.800,17 \text{ €/MW/mjesec}$$

U zahtjevu CGES je navedeno da je cijena za raspoloživost kapaciteta tercijarne rezerve koju pružaju proizvođači električne energije u Crnoj Gori proračunata kao 20% obračunate cijene za raspoloživost sekundarne regulacije i predložena je u iznosu od 1.360,03 €/MW/mjesec, dok je cijena za raspoloživost kapaciteta tercijarne regulacije koju pružaju krajnji kupci proračunata kao 1/3 cijene brze tercijarne rezerve i utvrđena u iznosu od 453,34 €/MW/mjesec.

Trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz domaćih izvora u Zahtjevu je proračunat na sljedeći način:

- za 2017. godinu u iznosu od 831.888 € (566.122 € za obezbjeđenje rezerve kod proizvođača, 18.223 € za obezbjeđenje zamjene za rezervu sekundarne regulacije i 247.543 € za obezbjeđenje rezerve kod kupaca);
- za 2018. godinu regulatornog perioda u iznosu od 811.521 € (545.353 € za obezbjeđenje rezerve kod proizvođača, 18.625 € za obezbjeđenje zamjene za rezervu sekundarne regulacije i 247.543 € za obezbjeđenje rezerve kod kupaca);
- za 2019. godinu regulatornog perioda u iznosu od 811.521 € (545.353 € za obezbjeđenje rezerve kod proizvođača, 18.625 € za obezbjeđenje zamjene za rezervu sekundarne regulacije i 247.543 € za obezbjeđenje rezerve kod kupaca);

U Zahtjevu je naznačeno da je trošak utvrđen na osnovu planiranih količina rezerve tercijarne regulacije, koje je naophodno obezbjediti unutar sistema, dok će se ostatak rezerve nabaviti kroz saradnju sa susjednim operatorima sistema preko plaćanja balansne energije, a bez dodatnog opterećivanja tarifa.

Cijena za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju utvrđena je na osnovu zahtijevane cijene za pokrivanje gubitaka u prenosnom sistemu, primjenom formule iz člana 31 stav 2 Metodologije za pomoćne usluge:

$$8,168 \text{ €/MVAh} = 0,2 * 40,84 \text{ €/MWh}$$

Prihod od prekomjerno preuzete reaktivne električne energije planiran je u skladu sa članom 31 st. 4, 5 i 6 Metodologije za pomoćne usluge u iznosu od 777.256,50 €, za sve godine regulatornog perioda.

Naglašeno je da su u obračunu korišćene cijene utvrđene Odlukom o odobravanju cijena za pružanje pomoćnih i sistemskih usluga Crnogorskom elektroprenosnom sistemu za period 01.08.2012 – 31.07.2015. godine, broj 12/695-54 od 02.07.2012. godine, za treću regulatornu godinu, odnosno za period 01.08.2014 – 31.07.2015. godine, koje su bile u primjeni u godini koja prethodi godini podnošenja zahtjeva.

Primjenjena stopa inflacije je 1,5%, prema odgovarajućim izvještajima MONSTAT-a.

Analiza zahtijevanih cijena za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja prenosnog sistema električne energije

Cijena raspoloživosti kapaciteta sekundarne regulacije

Odlukom o odobravanju cijena za pružanje pomoćnih i sistemskih usluga i usluga balansiranja CGES AD Podgorica, za period 01.08.2012 - 31.07.2015. godine, broj 12/695-54 od 02.07.2012. godine, utvrđena je cijena raspoloživosti kapaciteta sekundarne regulacije za treću godinu regulatornog perioda (01.08.2014 - 31.07.2015. godine) u iznosu od 6.699,67 €/MW/mjesec.

Odlukom o odobravanju cijena za pružanje pomoćnih i sistemskih usluga i usluga balansiranja CGES AD Podgorica, za 2016. godinu, broj 15/2539-14 od 27.11.2015. godine, utvrđena je cijena raspoloživosti kapaciteta sekundarne regulacije za 2016. godinu u iznosu od 6.652,77 €/MW/mjesec.

Članom 12 Metodologije za pomoćne usluge, propisano je da je cijena rezerve (raspoloživosti kapaciteta) sekundarne regulacije ista za sve generatore u Crnoj Gori i da se, za prvu godinu regulatornog perioda, izračunava na osnovu ostvarene cijene rezerve u godini koja prethodi godini podnošenja zahtjeva, uz primjenu stope rasta potrošačkih cijena (inflacija) u toj istoj godini. Na isti način, respektivno godinama, cijena za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije utvrđuju se i za ostale godine regulatornog perioda.

Cijena za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije utvrđuje se u sljedećim iznosima:

a) za 2017. godinu u iznosu od **6.800,16 €/MW/mjesec, kao što je navedeno u Poglavlju I tačka 1 podtačka 1 dispozitiva ove odluke**, a koja je proračunata na osnovu:

- cijene rezerve sekundarne regulacije u godini koja prethodi godini podnošenja zahtjeva (2015. godina) u iznosu od 6.699,67 €/MW/mjesec, utvrđene Odlukom, broj 12/695-54 od 02.07.2012. godine, i
- stope rasta potrošačkih cijena ostvarene u godini koja prethodi godini podnošenja zahtjeva (2015. godina), u iznosu od 1,5%, objavljene u Saopštenju MONSTAT-a, broj 6 od 20.01.2016. godine;

b) za 2018. godinu u iznosu od **6.785,83 €/MW/mjesec, kao što je navedeno u Poglavlju II tačka 1 podtačka 1 dispozitiva ove odluke**, a koja je proračunata na osnovu:

- cijene rezerve sekundarne regulacije u 2016. godini u iznosu od 6.652,77 €/MW/mjesec, utvrđene Odlukom, broj 15/2539-14 od 27.11.2015. godine, i
- stope rasta potrošačkih cijena u 2016. godini, utvrđene u iznosu od 2%, na osnovu Smjernica makroekonomske i fiskalne politike za period 2015 – 2018. godina, izdatih od strane Ministarstva finansija;

c) za 2019. godinu u iznosu od **6.936,17 €/MW/mjesec**, kao što je navedeno u **Poglavlju III tačka 1 podtačka 1 dispozitiva ove odluke**, a koja je proračunata na osnovu:

- cijene rezerve sekundarne regulacije u 2017. godini u iznosu od 6.800,16 €/MW/mjesec, i
- stope rasta potrošačkih cijena u 2017. godini, utvrđene u iznosu od 2%, na osnovu Smjernica makroekonomske i fiskalne politike za period 2015 – 2018. godina, izdatih od strane Ministarstva finansija;

Trošak obezbjeđenja raspoloživosti sekundarne regulacije

U Zahtjevu je navedeno da je, u skladu sa planom potreba za pomoćnim uslugama, trošak obezbjeđenja raspoloživosti sekundarne regulacije obračunat u sljedećim iznosima:

- za 2017. godinu u iznosu od 1.070.272 €;
- za 2018. godinu u iznosu od 1.163.732 €;
- za 2019. godinu u iznosu od 1.163.732 €;

Navedeni iznosi obračunati su na osnovu odgovarajućih mjesečnih kapaciteta sekundarne rezerve uvećanih za grešku prognoze proizvodnje vjetroelektrana, predloženih cijena za raspoloživosti kapaciteta sekundarne regulacije i faktora kvaliteta, uz uvažavanje neraspoloživosti sekundarne regulacije u aprilu, junu, julu i avgustu u svim godinama posmatranog perioda.

Članom 13 stav 1 Metodologije za pomoćne usluge propisano je da se planirani godišnji trošak za nabavku usluge raspoloživosti sekundarne regulacije (TSR) izračunava kao zbir troškova nabavke ovih usluga po mjesecima, odnosno primjenom formule:

$$TSR = \sum_{m=1}^{12} KSR_m * CK * FK_m$$

gdje je:

- KSR_m - kapacitet sekundarne regulacije tokom mjeseca "m", za svaki mjesec u godini, koji je planiran energetske bilansom ili procijenjen od strane Operatora prenosnog sistema (OPS),
- CK - cijena za raspoloživost kapaciteta,
- FK_m - faktor kvaliteta, i
- m - mjesec u godini.

Kao osnova za obračun mjesečnih kapaciteta sekundarne regulacije za 2017, 2018 i 2019. godinu, uzimaju se planirana vršna opterećenja sistema po mjesecima iz Dugoročnog energetskog bilansa Crne Gore za period od 2017. do 2019. godine ("Službeni list CG", broj 59/16).

U skladu sa članom 13 stav 9 Metodologije za pomoćne usluge, pri planiranju troškova obezbjeđenja raspoloživosti sekundarne regulacije, za faktor raspoloživosti uzima se vrijednost $FK_m=0,9$.

U cilju očuvanja stabilnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sistema, a sa ciljem smanjenja troškova rezervisanja kapaciteta sekundarne regulacije uslijed nemogućnosti prognoze proizvodnje vjetroelektrana, prihvaćeno je obrazloženje CGES da se poveća rezerva sekundarne regulacije u 2017. godini za 7 MW (10%

snage VE "Krnovo"), a u 2018. i 2019. godini za 9 MW (8% zbrine snage VE "Krnovo" i VE "Možura").

Shodno navedenom, trošak obezbjeđenja raspoloživosti sekundarne regulacije utvrđuje se:

- za 2017. godinu u iznosu od **1.089.386,05 €**, kao što je navedeno u Poglavlju I tačka 3 dispozitiva ove odluke;
- za 2018. godinu u iznosu od **1.178.697,86 €**, kao što je navedeno u Poglavlju II tačka 3 dispozitiva ove odluke;
- za 2019. godinu u iznosu od **1.204.812,01 €**, kao što je navedeno u Poglavlju III tačka 3 dispozitiva ove odluke;

Detaljni obračun troška za raspoloživost kapaciteta sekundarne rezerve za 2017, 2018. i 2019. godinu prikazan je u tabelama 1, 2 i 3.

Tabela 1. Utvrđeni trošak za raspoloživost sekundarne regulacije za 2017. godinu

Mjesec	Kapacitet sekundarne regulacije (MW)	Cijena za kapacitet sekundarne regulacije - 2017 (€/MW/mjesec)	Faktor kvaliteta	Trošak za raspoloživost sekundarne regulacije - 2017 (€)
jan	25	6.800,16	0,9	153.003,66
feb	24	6.800,16	0,9	146.883,51
mar	23	6.800,16	0,9	140.763,37
apr	15	6.800,16	0	0,00
maj	15	6.800,16	0,9	91.802,20
jun	15	6.800,16	0	0,00
jul	19	6.800,16	0	0,00
avg	19	6.800,16	0	0,00
sep	17	6.800,16	0,9	104.042,49
okt	22	6.800,16	0,9	134.643,22
nov	25	6.800,16	0,9	153.003,66
dec	27	6.800,16	0,9	165.243,95
Ukupno				1.089.386,05

Tabela 2. Utvrđeni trošak za raspoloživost sekundarne regulacije za 2018. godinu

Mjesec	Kapacitet sekundarne regulacije (MW)	Cijena za kapacitet sekundarne regulacije - 2018 (€/MW/mjesec)	Faktor kvaliteta	Trošak za raspoloživost sekundarne regulacije - 2018 (€)
jan	28	6.785,83	0,9	171.002,80
feb	27	6.785,83	0,9	164.895,56
mar	26	6.785,83	0,9	158.788,31
apr	16	6.785,83	0	0,00
maj	15	6.785,83	0,9	91.608,64
jun	15	6.785,83	0	0,00
jul	19	6.785,83	0	0,00
avg	19	6.785,83	0	0,00
sep	17	6.785,83	0,9	103.823,13
okt	24	6.785,83	0,9	146.573,83
nov	27	6.785,83	0,9	164.895,56
dec	29	6.785,83	0,9	177.110,04
Ukupno				1.178.697,86

Tabela 3. Utvrđeni trošak za raspoloživost sekundarne regulacije za 2019. godinu

Mjesec	Kapacitet sekundarne regulacije (MW)	Cijena za kapacitet sekundarne regulacije - 2019 (€/MW/mjesec)	Faktor kvaliteta	Trošak za raspoloživost sekundarne regulacije - 2019 (€)
jan	28	6.936,17	0,9	174.791,38
feb	27	6.936,17	0,9	168.548,83
mar	26	6.936,17	0,9	162.306,28
apr	16	6.936,17	0	0,00
maj	15	6.936,17	0,9	93.638,24
jun	15	6.936,17	0	0,00
jul	19	6.936,17	0	0,00
avg	19	6.936,17	0	0,00
sep	17	6.936,17	0,9	106.123,34
okt	24	6.936,17	0,9	149.821,18
nov	27	6.936,17	0,9	168.548,83
dec	29	6.936,17	0,9	181.033,93
Ukupno				1.204.812,01

Cijena raspoloživosti kapaciteta tercijarne regulacije

Članom 22 stav 2 Metodologije za pomoćne usluge propisano je da se cijena za raspoloživost tercijarne regulacije utvrđuje u visini 20% cijene za raspoloživost kapaciteta sekundarne regulacije.

U skladu sa navedenim, cijena za raspoloživost kapaciteta tercijarne regulacije koju pružaju proizvođači električne energije u Crnoj Gori utvrđuje se:

- za 2017. godinu u iznosu od **1.360,03 €/MW/mjesec** ($0,2 * 6.800,16 \text{ €/MW/mjesec}$), kao što je navedeno u Poglavlju I tačka 1 podtačka 2 dispozitiva ove odluke;
- za 2018. godinu u iznosu od **1.357,17 €/MW/mjesec** ($0,2 * 6.785,83 \text{ €/MW/mjesec}$), kao što je navedeno u Poglavlju II tačka 1 podtačka 2 dispozitiva ove odluke;
- za 2019. godinu u iznosu od **1.387,23 €/MW/mjesec** ($0,2 * 6.936,17 \text{ €/MW/mjesec}$), kao što je navedeno u Poglavlju III tačka 1 podtačka 2 dispozitiva ove odluke.

Prihvata se obrazloženje operatora prenosnog sistema za minimizaciju troška za raspoloživost tercijarne regulacije, na način što će se dio snage tercijarne rezerve obezbijediti od kupaca koji imaju odgovarajuće tehničke mogućnosti i poslovni interes za pružanje takve usluge, po cijeni koja iznosi 1/3 cijene za raspoloživost kapaciteta tercijarne regulacije koju pružaju proizvođači električne energije.

U skladu sa navedenim, cijena za raspoloživost kapaciteta tercijarne regulacije koju pružaju krajnji kupci utvrđuje se:

- za 2017. godinu u iznosu od **453,34 €/MW/mjesec** ($1/3 * 1.360,03 \text{ €/MW/mjesec}$), kao što je navedeno u Poglavlju I tačka 1 podtačka 3 dispozitiva ove odluke;
- za 2018. godinu u iznosu od **452,39 €/MW/mjesec** ($1/3 * 1.357,17 \text{ €/MW/mjesec}$), kao što je navedeno u Poglavlju II tačka 1 podtačka 3 dispozitiva ove odluke;
- za 2019. godinu u iznosu od **462,41 €/MW/mjesec** ($1/3 * 1.387,23 \text{ €/MW/mjesec}$), kao što je navedeno u Poglavlju III tačka 1 podtačka 3 dispozitiva ove odluke.

Trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz domaćih izvora

Agencija je trošak tercijarne rezerve iz domaćih izvora utvrdila na sljedeći način:

a) Snage tercijarne rezerve iz domaćih izvora

Snaga tercijarne rezerve iz domaćih izvora se za svaki mjesec utvrđuje kao razlika između polovine snage najvećeg agregata u pogonu i snage sekundarne regulacije, u skladu sa ENTSO – E pravilima. U periodu kad je TE "Pljevlja" u remontu (planiran u periodu 01.04 – 15.05. za sve godine posmatranog perioda), snaga najvećeg agregata u pogonu jednaka je snazi generatora iz HE "Piva" i iznosi 114MW, te je stoga snaga najvećeg agregata u pogonu iznosi 114 MW u aprilu, a 157 MW u maju (prosjeak snaga agregata TE "Pljevlja" i HE "Piva"). U skladu sa navedenim, proračunate su snage tercijarne rezerve iz domaćih izvora po mjesecima za 2017, 2018. i 2019. godinu, kako je i prikazano u tabelama 4, 5 i 6.

Tabela 4. Snaga tercijarne rezerve iz domaćih izvora za 2017. godinu

Mjesec	Snaga najvećeg agregata (MW)	Kapacitet sekundarne regulacije - 2017 (MW)	Snaga tercijarne rezerve iz domaćih izvora - 2017 (MW)
jan	200	25	75
feb	200	24	76
mar	200	23	77
apr	114	15	42
maj	157	15	63,5
jun	200	15	85
jul	200	19	81
avg	200	19	81
sep	200	17	83
okt	200	22	78
nov	200	25	75
dec	200	27	73

Tabela 5. Snaga tercijarne rezerve iz domaćih izvora za 2018. godinu

Mjesec	Snaga najvećeg agregata (MW)	Kapacitet sekundarne regulacije - 2018 (MW)	Snaga tercijarne rezerve iz domaćih izvora - 2018 (MW)
jan	200	28	72
feb	200	27	73
mar	200	26	74
apr	114	16	41
maj	157	15	63,5
jun	200	15	85
jul	200	19	81
avg	200	19	81
sep	200	17	83
okt	200	24	76
nov	200	27	73
dec	200	29	71

Tabela 6. Snaga tercijarne rezerve iz domaćih izvora za 2019. godinu

Mjesec	Snaga najvećeg agregata (MW)	Kapacitet sekundarne regulacije - 2019 (MW)	Snaga tercijarne rezerve iz domaćih izvora - 2019 (MW)
jan	200	28	72
feb	200	27	73
mar	200	26	74
apr	114	16	41
maj	157	15	63,5
jun	200	15	85
jul	200	19	81
avg	200	19	81
sep	200	17	83
okt	200	24	76
nov	200	27	73
dec	200	29	71

b) Trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod proizvođača električne energije u Crnoj Gori

Članom 23 Metodologije za pomoćne usluge propisano je da se planirani godišnji trošak za nabavku usluge raspoloživosti tercijarne regulacije (TTR) izračunava kao zbir troškova nabavke ovih usluga po mjesecima, odnosno primjenom formule:

$$TTR = \sum_{m=1}^{12} KTR_m * CTK$$

gdje je:

- KTR_m - kapacitet tercijarne rezerve tokom mjeseca "m", za svaki mjesec u godini, koji je planiran energetske bilansom ili procijenjen od strane Operatora prenosnog sistema (MW), i
- CTK - cijene za raspoloživost tercijarne rezerve (€/MW/mjesec), i
- m - mjesec u godini.

Prihvaćen je predlog CGES da se od EPCG, kao proizvođača koji pruža pomoćne usluge, rezerviše ukupno 50 MW za potrebe sekundarne i tercijarne regulacije, dok bi se ostatak kapaciteta tercijarne regulacije obezbjeđivao kod krajnjih kupaca u Crnoj Gori, koji su spremni da ponude takvu uslugu.

Članom 25 Metodologije za pomoćne usluge, propisano je da, u cilju zadovoljavanja potreba za pomoćnim uslugama i uslugama balansiranja pod najpovoljnijim uslovima, operator, u skladu sa mogućnostima, određuje periode kada je to najbolje uraditi putem smanjenja potrošnje električne energije kod zainteresovanih krajnjih kupaca.

Citirana odredba u potpunosti opravdava opredjeljenje CGES za nabavku rezerve tercijarne regulacije na predloženi način, jer je cijena za zakup kapaciteta tercijarne regulacije kod krajnjih kupaca znatno povoljnija i iznosi 1/3 cijene za zakup kapaciteta tercijarne regulacije kod proizvođača.

U skladu sa prethodno navedenim, trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod proizvođača električne energije u Crnoj Gori utvrđuje se:

- za 2017. godinu u iznosu od **481.451,51 €**;
- za 2018. godinu u iznosu od **458.721,79 €**;

- za 2019. godinu u iznosu od **468.884,81 €**.

Detaljni obračun troška za nabavku usluge raspoloživosti tercijarne rezerve kod proizvođača električne energije za 2017. 2018. i 2019. godinu prikazan je u tabelama 7, 8 i 9.

Tabela 7. Trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod proizvođača u 2017. godini

Mjesec	Kapacitet tercijarne rezerve - proizvodnja 2017 (MW)	Cijena tercijarne rezerve - proizvodnja 2017 (€/MW/mjesec)	Trošak tercijarne rezerve - proizvodnja 2017 (€)
jan	25	1.360,03	34.000,81
feb	26	1.360,03	35.360,85
mar	27	1.360,03	36.720,88
apr	35	1.360,03	47.601,14
maj	35	1.360,03	47.601,14
jun	35	1.360,03	47.601,14
jul	31	1.360,03	42.161,01
avg	31	1.360,03	42.161,01
sep	33	1.360,03	44.881,07
okt	28	1.360,03	38.080,91
nov	25	1.360,03	34.000,81
dec	23	1.360,03	31.280,75
Ukupno			481.451,51

Tabela 8. Trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod proizvođača u 2018. godini

Mjesec	Kapacitet tercijarne rezerve - proizvodnja 2018 (MW)	Cijena tercijarne rezerve - proizvodnja 2018 (€/MW/mjesec)	Trošak tercijarne rezerve - proizvodnja 2018 (€)
jan	22	1.357,17	29.857,63
feb	23	1.357,17	31.214,80
mar	24	1.357,17	32.571,96
apr	34	1.357,17	46.143,61
maj	35	1.357,17	47.500,78
jun	35	1.357,17	47.500,78
jul	31	1.357,17	42.072,12
avg	31	1.357,17	42.072,12
sep	33	1.357,17	44.786,45
okt	26	1.357,17	35.286,29
nov	23	1.357,17	31.214,80
dec	21	1.357,17	28.500,47
Ukupno			458.721,79

Tabela 9. Trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod proizvođača u 2019. godini

Mjesec	Kapacitet tercijarne rezerve - proizvodnja 2019 (MW)	Cijena tercijarne rezerve - proizvodnja 2019 (€/MW/mjesec)	Trošak tercijarne rezerve - proizvodnja 2019 (€)
jan	22	1.387,23	30.519,13
feb	23	1.387,23	31.906,36
mar	24	1.387,23	33.293,60

apr	34	1.387,23	47.165,93
maj	35	1.387,23	48.553,16
jun	35	1.387,23	48.553,16
jul	31	1.387,23	43.004,23
avg	31	1.387,23	43.004,23
sep	33	1.387,23	45.778,69
okt	26	1.387,23	36.068,06
nov	23	1.387,23	31.906,36
dec	21	1.387,23	29.131,90
		Ukupno	468.884,81

c) Trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve kod krajnjih kupaca

Članom 25 Metodologije za pomoćne usluge propisano je da, u cilju zadovoljavanja potreba za pomoćnim uslugama i balansiranjem sistema pod najpovoljnijim uslovima, operator u skladu sa mogućnostima, određuje periode kada je to najbolje uraditi putem smanjenja potrošnje električne energije kod zainteresovanih krajnjih kupaca.

CGES je u Zahtjevu naglasio da se, u cilju minimizacije troška raspoloživosti tercijarne regulacije, planira da se dio rezerve snage obezbjedi kod krajnjih kupaca, po cijeni koja iznosi 1/3 cijene rezerve na proizvodnim objektima. Navedeno obrazloženje operatora prenosnog sistema je prihvaćeno, te je stoga trošak obezbjeđenja usluge raspoloživosti tercijarne rezerve kod kupaca utvrđen:

- za 2017. godinu u iznosu od **242.765,81 €**;
- za 2018. godinu u iznosu od **242.253,96 €**;
- za 2019. godinu u iznosu od **247.621,12 €**.

Detaljni obračun troška za nabavku usluge raspoloživosti tercijarne rezerve kod krajnjih kupaca za 2017. 2018. i 2019. godinu prikazan je u tabelama 10, 11 i 12.

Tabela 10. Trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod kupaca u 2017. godini

Mjesec	Kapacitet tercijarne rezerve - krajnji kupci 2017 (MW)	Cijena tercijarne rezerve - krajnji kupci 2017 (€/MW/mjesec)	Trošak tercijarne rezerve - krajnji kupci 2017 (€)
jan	50	453,34	22.667,21
feb	50	453,34	22.667,21
mar	50	453,34	22.667,21
apr	7	453,34	3.173,41
maj	28,5	453,34	12.920,31
jun	50	453,34	22.667,21
jul	50	453,34	22.667,21
avg	50	453,34	22.667,21
sep	50	453,34	22.667,21
okt	50	453,34	22.667,21
nov	50	453,34	22.667,21
dec	50	453,34	22.667,21
		Ukupno	242.765,81

Tabela 11. Trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod kupaca u 2018. godini

Mjesec	Kapacitet tercijarne rezerve - krajnji kupci 2018 (MW)	Cijena tercijarne rezerve - krajnji kupci 2018 (€/MW/mjesec)	Trošak tercijarne rezerve - krajnji kupci 2018 (€)
jan	50	452,39	22.619,42
feb	50	452,39	22.619,42
mar	50	452,39	22.619,42
apr	7	452,39	3.166,72
maj	28,5	452,39	12.893,07
jun	50	452,39	22.619,42
jul	50	452,39	22.619,42
avg	50	452,39	22.619,42
sep	50	452,39	22.619,42
okt	50	452,39	22.619,42
nov	50	452,39	22.619,42
dec	50	452,39	22.619,42
Ukupno			242.253,96

Tabela 12. Trošak za obezbjeđenje tercijarne rezerve kod kupaca u 2019. godini

Mjesec	Kapacitet tercijarne rezerve - krajnji kupci 2019 (MW)	Cijena tercijarne rezerve - krajnji kupci 2019 (€/MW/mjesec)	Trošak tercijarne rezerve - krajnji kupci 2019 (€)
jan	50	462,41	23.120,55
feb	50	462,41	23.120,55
mar	50	462,41	23.120,55
apr	7	462,41	3.236,88
maj	28,5	462,41	13.178,72
jun	50	462,41	23.120,55
jul	50	462,41	23.120,55
avg	50	462,41	23.120,55
sep	50	462,41	23.120,55
okt	50	462,41	23.120,55
nov	50	462,41	23.120,55
dec	50	462,41	23.120,55
Ukupno			247.621,12

d) Trošak zamjene sekundarne regulacije brзом tercijarnom regulacijom

Ovaj trošak se proračunava kao proizvod snage sekundarne regulacije u mjesecima u kojima ona nije raspoloživa (april, jun, jul, avgust) i cijene za raspoloživost kapaciteta tercijarne regulacije u odnosnoj godini, u skladu sa ENTSO – E pravilima.

U skladu sa navedenim, trošak zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom utvrđuje se:

- za 2017. godinu u iznosu od **92.482,21 €**;
- za 2018. godinu u iznosu od **93.644,39 €**;
- za 2019. godinu u iznosu od **95.719,09 €**;

Detaljni obračun troška zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom za 2017. 2018. i 2019. godinu prikazan je u tabelama 13, 14 i 15.

Tabela 13. Trošak zamjene sekundarne tercijarnom regulacijom za 2017. godinu

Mjesec	Kapacitet tercijarne regulacije - zamjena sekundarne regulacije 2017 (MW)	Cijena tercijarne regulacije 2017 (€/MW/mjesec)	Trošak zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom 2017 (€)
apr	15	1.360,03	20.400,49
jun	15	1.360,03	20.400,49
jul	19	1.360,03	25.840,62
avg	19	1.360,03	25.840,62
Ukupno			92.482,21

Tabela 14. Trošak zamjene sekundarne tercijarnom regulacijom za 2018. godinu

Mjesec	Snaga tercijarne regulacije - zamjena sekundarne regulacije 2018 (MW)	Cijena tercijarne regulacije 2018 (€/MW/mjesec)	Trošak zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom 2018 (€)
apr	16	1.357,17	21.714,64
jun	15	1.357,17	20.357,48
jul	19	1.357,17	25.786,14
avg	19	1.357,17	25.786,14
Ukupno			93.644,39

Tabela 15. Trošak zamjene sekundarne tercijarnom regulacijom za 2019. godinu

Mjesec	Snaga tercijarne regulacije - zamjena sekundarne regulacije 2019 (MW)	Cijena tercijarne regulacije 2019 (€/MW/mjesec)	Trošak zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom 2019 (€)
apr	16	1.387,23	22.195,73
jun	15	1.387,23	20.808,50
jul	19	1.387,23	26.357,43
avg	19	1.387,23	26.357,43
Ukupno			95.719,09

Na osnovu prethodno navedenog, ukupan trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz domaćih izvora utvrđuje se:

- Za 2017. godinu kao zbir troška obezbjeđenja tercijarne rezerve kod proizvođača električne energije u Crnoj Gori (**481.451,51 €**), troška obezbjeđenja tercijarne rezerve kod krajnjih kupaca (**242.765,81 €**) i troška zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom (**92.482,21 €**) u iznosu od **816.699,53 €**, kao što je navedeno u Poglavlju I tačka 3 dispozitiva ove odluke;
- Za 2018. godinu kao zbir troška obezbjeđenja tercijarne rezerve kod proizvođača električne energije u Crnoj Gori (**458.721,79 €**), troška obezbjeđenja tercijarne rezerve kod krajnjih kupaca (**242.253,96 €**) i troška zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom (**93.644,39 €**), u iznosu od **794.620,15 €**, kao što je navedeno u Poglavlju II tačka 3 dispozitiva ove odluke;
- Za 2019. godinu kao zbir troška obezbjeđenja tercijarne rezerve kod proizvođača električne energije u Crnoj Gori (**468.884,81 €**), troška obezbjeđenja tercijarne rezerve kod krajnjih kupaca (**247.621,12 €**) i troška zamjene sekundarne regulacije tercijarnom regulacijom (**95.719,09 €**) u iznosu od **812.225,03 €**, kao što je navedeno u Poglavlju III tačka 3 dispozitiva ove odluke.

Trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz uvoza

Trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz uvoza nije planiran, odnosno zahtijevan je u iznosu od 0 €, uz obrazloženje da ovu uslugu nije neophodno obezbjediti rezervisanjem kapaciteta u drugim elektroenergetskim sistemima, što bi predstavljalo dodatni trošak i teretilo tarife, već je to moguće uraditi kroz balansni mehanizam, odnosno nabavkom balansne energije u periodima kada je to potrebno, što nema uticaja na tarife, već pada na teret samog počinioaca (uzročnika) debalansa.

Obrazloženje CGES da trošak po osnovu obezbjeđenja tercijarne rezerve iz uvoza nije potreban Agencija je ocijenila opravdanim.

Trošak obezbjeđenja pomoćnih usluga

Trošak za obezbjeđenje pomoćnih usluga utvrđuje se:

- Za 2017. godinu u iznosu od **1.906.085,59 €**, od čega se **1.089.386,05 €** odnosi na rezervisanje kapaciteta za sekundarnu regulaciju, a **816.699,53 €** na trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz domaćih izvora;
- Za 2018. godinu u iznosu od **1.973.318,01 €**, od čega se **1.178.697,86 €** odnosi na rezervisanje kapaciteta za sekundarnu regulaciju, a **794.620,15 €** na trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz domaćih izvora;
- Za 2019. godinu u iznosu od **2.017.037,04 €**, od čega se **1.204.812,01 €** odnosi na rezervisanje kapaciteta za sekundarnu regulaciju, a **812.225,03 €** na trošak obezbjeđenja tercijarne rezerve iz domaćih izvora.

Prihod od prekomjerno preuzete reaktivne električne energije

U Zahtjevu CGES predviđen je prihod po osnovu prekomjerno preuzete reaktivne električne energije u iznosu od **777.256,50 €**, za sve godine regulatornog perioda.

Članom 31 stav 4 Metodologije za pomoćne usluge propisano je da se prihod od prekomjerno preuzete reaktivne električne energije, za sve godine regulatornog perioda, planira na osnovu prosječno ostvarenog prihoda za posljednje tri godine koje prethode godini u kojoj se podnosi zahtjev za naredni regulatorni period, dok je stavom 5 istog člana propisano da prihod od prekomjerno preuzete reaktivne električne energije pripada proizvođačima priključenim na prenosni sistem i OPS, respektivno, srazmjerno učešću elektrana i prenosnog sistema u generisanju ukupne reaktivne energije predate distributivnom sistemu i krajnjim kupcima priključenim na prenosni sistem.

U skladu sa citiranom odredbom, a na osnovu podataka sa kojima Agencija raspolaže: izvještaji o mjesečnoj realizaciji električne energije kod kupaca (potrošača) priključenih na naponski nivo 110 kV, kupaca priključenih na distributivni sistem, kod kojih se snaga mjeri, kao i kod kupaca kod kojih se snaga ne mjeri (po mjesecima za period 2013 – 2015. godina), prihod CGES po osnovu prekomjerno preuzete reaktivne energije utvrđuje se u iznosu od **769.694,23 €**, kao što je navedeno u **Poglavlju I tačka 3, poglavlju II tačka 3 i Poglavlju III tačka 3 dispozitiva ove odluke.**

Detaljni obračun prihoda od prekomjerno preuzete reaktivne električne energije za 2017. 2018. i 2019. godinu prikazan je u Tabeli 16.

Tabela 16. Prihod CGES-a od prekomjerno preuzete reaktivne energije

	Prihod od reaktivne energije na osnovu fakturisane realizacije (€)		
	2013	2014	2015
110kV	766.435,28	123.429,67	203.229,12
ED sm	657.984,19	621.500,55	657.340,31
ED snm	24.076,07	23.355,83	22.508,81
UKUPNO	1.448.495,54	768.286,05	883.078,24

Učešće PS (%)	0,6999	0,7998	0,7709
Prihod OPS	1.013.802,03	614.475,18	680.805,49
	trogodišnji prosjek		769.694,23

Članom 31 stav 7 Metodologije za pomoćne usluge propisano je da prihod operatora prenosnog sistema od reaktivne energije Agencija tretira kao ostali prihod, pri utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda. Shodno navedenom, trošak za obezbjeđenje pomoćnih usluga umanjuje se za prihod od prekomjerno preuzete reaktivne električne energije.

Na osnovu prethodno navedenog, ukupan trošak za obezbjeđenje pomoćnih usluga utvrđuje se:

- za 2017. godinu kao razlika ukupnog troška za obezbjeđenje pomoćnih usluga, u iznosu od 1.906.085,59 € i prihoda CGES po osnovu prekomjerno preuzete reaktivne energije, u iznosu od 769.694,23 €, u iznosu od **1.136.391,35€, kao što je navedeno u Poglavlju I tačka 2 dispozitiva ove odluke;**
- za 2018. godinu kao razlika ukupnog troška za obezbjeđenje pomoćnih usluga, u iznosu od 1.973.318,01 € i prihoda CGES po osnovu prekomjerno preuzete reaktivne energije, u iznosu od 769.694,23 € u iznosu od **1.203.623,78€, kao što je navedeno u Poglavlju II tačka 2 dispozitiva ove odluke;**
- za 2019. godinu kao razlika ukupnog troška za obezbjeđenje pomoćnih usluga, u iznosu od 2.017.037,04 € i prihoda CGES po osnovu prekomjerno preuzete reaktivne energije, u iznosu od 769.694,23 € u iznosu od **1.247.342,81 €, kao što je navedeno u Poglavlju II tačka 2 dispozitiva ove odluke.**

Cijene za prekomjerno preuzetu reaktivnu električnu energiju

Cijena za prekomjerno preuzetu reaktivnu električnu energiju u Zahtjevu je predložena na osnovu zahtijevane cijene za pokrivanje gubitaka u prenosnom sistemu, primjenom formule iz člana 31 stav 2 Metodologije za pomoćne usluge:

$$8,168 \text{ €/MVArh} = 0,2 * 40,84 \text{ €/MWh}$$

Članom 31 stav 2 Metodologije sa pomoćne usluge propisano je da kupci koji prekomjerno preuzimaju reaktivnu energiju, istu plaćaju po tarifnim stavovima koji iznose 20% od tarifnih stavova za aktivnu energiju.

U skladu sa navedenom odredbom, cijene za prekomjerno preuzetu reaktivnu električnu energiju utvrđuju se u iznosu od **20% od cijene aktivne energije po kojoj se snabdijevaju kupci koji su direktno priključeni na prenosni sistem, u svim godinama regulatornog perioda (01.01.2017 – 31.12.2019. godine), kao što je navedeno u Poglavlju IV tačka 1 dispozitiva ove odluke.**

Članom 1 stav 2 tačka 2 Metodologije za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje prenosnog sistema utvrđeni su korisnici prenosnog sistema – proizvođači električne energije priključeni na prenosni sistem, kupci koji su direktno priključeni na prenosni sistem i operator distributivnog sistema.

Članom 31 stav 5 Metodologije za pomoćne usluge propisano da se prihod od prekomjerno preuzete reaktivne električne energije pripada proizvođačima priključenim na prenosni sistem i OPS, respektivno, srazmjerno učešću elektrana i prenosnog sistema u generisanju ukupne reaktivne energije predate distributivnom sistemu i krajnjim kupcima priključenim na prenosni sistem.

Na osnovu citiranih odredbi, prekomjerno preuzetu reaktivnu električnu energiju Crnogorskom elektroprenosnom sistemu plaćaju:

- 1) Kupci direktno priključeni na prenosni sistem, u iznosu u skladu sa obračunom utrošene energije;

2) Crnogorski elektrodistributivni sistem, u iznosu ukupnih sredstava koja fakturiše snabdjevačima i operatorima zatvorenih distributivnih sistema,

kao što je navedeno u Poglavlju IV tačka 2 dispozitiva ove odluke.

Sredstva prikupljena na osnovu prekomjerno preuzete reaktivne električne energije, dijele se između Crnogorskog elektroprenosnog sistema i Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić, kao imao licence za proizvodnju električne energije, srazmjerno učešću elektrana i prenosnog sistema u generisanju ukupne reaktivne energije, **kao što je navedeno u Poglavlju IV tačka 3 dispozitiva ove odluke.**

* * *

U postupku koji je spoveden po podnijetom Zahtjevu, utvrđene su sve odlučne činjenice na osnovu detaljne analize dokumentacije dostavljene uz Zahtjev, a primjenom propisanih metodoloških principa za precizno obračunavanje svih elemenata značajnih za utvrđivanje troška za obezbjeđenje pomoćnih usluga za regulatorni period 2017 - 2019. godina.

Tokom vođenja postupka ostvaren je visok nivo javnosti rada Agencije, koji je proklamovan u članu 53 Zakona o energetici, kao i u članu 39 stav 1 i članu 40 stav 1 Metodologije za pomoćne usluge, objavljivanjem Zahtjeva, prateće dokumentacije, Izvještaj o analizi dokumentacije za utvrđivanje cijena za pomoćne usluge i usluge balansiranja i obavještenja, kao i održavanjem otvorene sjednice Odbora Agencije na kojoj je razmatran Izvještaj po zahtjevu, shodno članu 41 Metodologije za pomoćne usluge.

Na osnovu naprijed navedenog, odlučeno je kao u dispozitivu ove odluke.

Uputstvo o pravnom sredstvu: Ova odluka je konačna. Protiv ove odluke može se podnijeti tužba Upravnom sudu Crne Gore u roku od 30 dana od dana prijema iste.

Broj: 16/2607-8

Podgorica, 05.decembar 2016. godine

Predsjedavajući Odbora Agencije

Miroslav Vukčević